

การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก

กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ข้อ 2 ได้กำหนดนิยาม “การประกันคุณภาพการศึกษา” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยมีกลไกในการควบคุมตรวจสอบระบบการบริหารการศึกษาที่สถานศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและสาธารณชนว่าสถานศึกษานั้นสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และบรรลุเป้าประสงค์ของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จะทำหน้าที่ดำเนินการประเมินผลและติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และจัดส่งรายงานผลการประเมินและการติดตามตรวจสอบ พร้อมข้อเสนอแนะให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้นๆ เพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

ดังนั้น การพัฒนารอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559-2563) ระดับอุดมศึกษา จึงกำหนดเป้าหมายการประเมินเพื่อ

“มุ่งเน้นประเมินผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพของสถานศึกษาในระดับสถาบันและมีการวิเคราะห์กระบวนการ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาที่มีคุณค่าต่อสถานศึกษา”

กรอบแนวทางและเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559-2563) ระดับอุดมศึกษา

กรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ.2559-2563) ระดับอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีกรอบแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกด้วยกัน 2 ประเภท ได้แก่

1. เกณฑ์การประเมินคุณภาพมาตรฐานขั้นพื้นฐาน (Common Standards) ซึ่งประเมินตามพันธกิจและบริบทของสถานศึกษา
2. เกณฑ์การประเมินคุณภาพระดับท้าทาย (Challenging Standards) สำหรับเกณฑ์การประเมินคุณภาพระดับท้าทาย นั้นเป็นแนวทางการประเมินคุณภาพภายนอกที่ส่งเสริมความเป็นเลิศของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาสามารถเลือกความท้าทายได้ตามศักยภาพและความสมัครใจ

ขั้นตอนที่สำคัญในการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับอุดมศึกษา สำหรับสถานศึกษา

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ ขับเคลื่อนด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐาน (IT based Assessment) โดย สมศ.ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก (Automated QA (AQA)) โดยมีการเชื่อมโยงรายงานการประเมินตนเอง และข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา จากระบบฐานข้อมูลด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา (CHEQA) ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ทั้งนี้ สถานศึกษาดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอก ผ่านระบบ AQA ซึ่งจะดับ Username & Password ให้การเข้าถึงระบบจาก สมศ. ภายหลังจากการประกาศรายชื่อสถานศึกษาที่ต้องรับการประเมินในรอบปีนั้น ๆ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญในการประเมินคุณภาพภายนอกระดับอุดมศึกษา สำหรับสถานศึกษา รวม 3 ขั้นตอนได้แก่

1. ก่อนการประเมิน

เป็นขั้นตอนการวางแผนการประเมินคุณภาพภายนอกที่สำคัญ คณะผู้ประเมินที่ได้รับการรับรองและมอบหมายให้เป็นผู้ประเมินภายนอก ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษา อาทิ รายงานการประเมินตนเอง (SAR) ข้อมูลเบื้องต้น (CDS) บทสรุปผู้บริหาร (PA2-1) แบบสำรวจตนเองฯ (PA2-2) และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดรูปแบบ/วิธีการประเมินการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ซึ่งมีรูปแบบการประเมินแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. ไม่ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม Non visit
2. ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมในบางประเด็น Partial visit (1-2 วัน)
3. ลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมเต็มรูปแบบ Full visit (3 วัน)

ทั้งนี้ ผู้ประเมินจะประสานงาน/ชี้แจงการลงพื้นที่ไปยังสถานศึกษา และดำเนินการประเมินตามแผนที่วางไว้

2. ระหว่างประเมิน

เมื่อคณะผู้ประเมินวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของสถานศึกษาเพื่อตัดสินใจรูปแบบการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม จึงจัดทำแผนการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม เพื่อเสนอให้ สมศ. รับทราบ ผู้ประเมินจะประสานงานกับสถานศึกษาเพื่อจัดทำกำหนดการประเมิน และลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมตามแผนที่กำหนดไว้ โดยคณะผู้ประเมินจะมีการประชุมชี้แจงกับคณะผู้บริหารและบุคลากรของสถานศึกษา เพื่อแจ้งกระบวนการและวัตถุประสงค์ในการประเมิน/ตรวจเยี่ยม รวมทั้งเพื่อแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับแผนและตารางการปฏิบัติงานของคณะผู้ประเมินภายนอก ผู้ประเมินจะรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการสังเกต สัมภาษณ์ หรือจากการวิเคราะห์เอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว คณะผู้ประเมินวิเคราะห์สรุปผลการตรวจเยี่ยมและข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผลการประเมินด้วยวาจา และให้โอกาสสถานศึกษาชี้แจงในกรณีที่สถานศึกษามีข้อสังเกต หรือมีเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม โดยขั้นตอนระหว่างการประเมินสถานศึกษาต้องดำเนินการดังนี้

- อำนวยความสะดวกแก่ผู้ประเมินตามความเหมาะสม อาทิ จัดเตรียมสถานที่ที่คณะผู้ประเมินภายนอกจะสามารถทำงานและประชุมหารือ รวมทั้งนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นพิจารณาตามกรอบการประเมินฯ และนัดหมายผู้ให้ข้อมูล อาทิ ตัวแทนผู้ใช้บัณฑิต ผู้รับบริการวิชาการ ศิษย์ปัจจุบันหรือศิษย์เก่า เป็นต้น
- รับฟังผลการประเมินด้วยวาจาจากคณะผู้ประเมิน ชี้แจงข้อมูลเพิ่มเติมในกรณีที่สถานศึกษามีข้อสังเกตว่ามีข้อมูลบางประเด็นไม่ครบถ้วนหรือไม่ชัดเจน
- รอรับ (ร่าง) รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่จากคณะผู้ประเมิน
- ตรวจสอบและยืนยัน (ร่าง) รายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ โดยตรวจสอบความถูกต้องของการสรุปผลการประเมินคุณภาพภายนอกในภาพรวมและเป็นรายประเด็นพิจารณาพร้อมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและพัฒนา

3. หลังการประเมิน

คณะผู้ประเมินภายนอกจัดทำรายงานผลการประเมินภายนอกฉบับสมบูรณ์ และเสนอต่อ สมศ. เมื่อ สมศ. พิจารณารับรองรายงานผลการประเมินแล้วเสร็จ สมศ. จะแจ้งผลการประเมินและจัดส่งหนังสือรับรองให้แก่สถานศึกษา และจัดส่งผลการประเมินให้หน่วยงานต้นสังกัดเพื่อดำเนินการติดตาม กำกับ ดูแล และยกระดับมาตรฐานและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อไป

หลักเกณฑ์การจัดคณะผู้ประเมินภายนอก

การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินเชิงคุณภาพ เน้นข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่สะท้อนผลลัพธ์การดำเนินงานโดยใช้การตัดสินใจของผู้เชี่ยวชาญ และการตรวจทานผลการประเมินโดยคณะกรรมการประเมินในระดับเดียวกัน ให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งระบบแบบองค์รวม เป็นกระบวนการที่คณะผู้ประเมินภายนอกดำเนินการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา โดยการรวบรวมและศึกษารายงานการประเมินตนเอง ข้อมูลจากเอกสารและรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องของสถานศึกษา โดย สมศ. ให้มีความสำคัญในการดำเนินการคัดเลือกและการเตรียมคณะผู้ประเมินภายนอกกับสถาบันอุดมศึกษาที่จะรับการประเมิน ผู้ประเมินภายนอกทุกคนต้องผ่านการอบรมหลักสูตรผู้ประเมินระดับอุดมศึกษา และได้รับการรับรองจาก สมศ.

การกำหนดหลักเกณฑ์การจัดคณะผู้ประเมินภายนอก เพื่อประเมินสถานศึกษาตามกรอบการประเมิน และ/หรือตามที่สถานศึกษาร้องขอ/ร้องเรียน ให้เข้าประเมิน และ/หรือหน่วยงานต้นสังกัดส่งรายชื่อสถานศึกษาที่ประสงค์ขอรับการประเมินมายัง สมศ. (ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร สมศ. ในการประชุมครั้งที่ 8/2560 เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2560) ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. องค์ประกอบของคณะผู้ประเมินภายนอก ประกอบด้วย 3 คน คือ
คนที่ 1 เป็น ผู้ประเมินภายนอกของ สมศ. ปฏิบัติหน้าที่เป็น ประธานคณะผู้ประเมิน
คนที่ 2 เป็น ผู้ประเมินจากหน่วยงานต้นสังกัด ปฏิบัติหน้าที่เป็น กรรมการ
คนที่ 3 เป็น ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญตามกลุ่มหรือประเภทของสถานศึกษาและเป็นอิสระจากสถานศึกษาที่ประเมิน ปฏิบัติหน้าที่เป็น กรรมการและเลขานุการ
2. กรณีที่ต้องมีผู้ประเมินภายนอกมากกว่า 3 คน ตามประเด็นการพิจารณา ผู้ประเมินภายนอกที่เพิ่มเติมขึ้น ต้องเป็นผู้ประเมินภายนอกของ สมศ.
3. สำหรับระดับอุดมศึกษาสำนักงานอนุมัติให้เพิ่มกรรมการและเลขานุการได้อีก 1 คน ทั้งนี้ เป็นบุคคลที่ได้รับการรับรองจาก สมศ. โดยคณะผู้ประเมินภายนอกสามารถร้องขอหรือไม่ร้องขอได้ตามความเหมาะสม

การจัดคณะผู้ประเมินภายนอก ระดับอุดมศึกษา ดำเนินการภายใต้ภารกิจสำนักประเมินและรับรองสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา ผ่านระบบ AQA โดยมีเงื่อนไขในการจัดคณะผู้ประเมินรายละเอียด ดังนี้

1. เงื่อนไขของสถานศึกษา
 - 1.1 ระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
 - 1.2 ผลการประเมินผ่านมา (รอบสอง และรอบสาม)
 - 1.3 ระดับการศึกษาที่เปิดสอน (ตรี โท เอก)
 - 1.4 ความเชี่ยวชาญสถานศึกษา
 - 1.5 กลุ่มประเภทสถานศึกษา (มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัย/สถาบันเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏ วิทยาลัยเอกชน)
 - 1.6 ที่ตั้งสถานศึกษา
 - 1.7 ช่วงเวลาที่พร้อมรับการประเมิน
2. เงื่อนไขเกี่ยวกับผู้ประเมิน
 - 2.1 สถานที่ทำงานของผู้ประเมินปัจจุบัน
 - 2.2 ตำแหน่งในการปฏิบัติหน้าที่การประเมิน (ผู้ประเมินภายนอกของ สมศ. ทำหน้าที่ประธาน/ผู้ประเมินภายนอกจากหน่วยงานต้นสังกัด ทำหน้าที่กรรมการ/ผู้แทนจากผู้บริหารสถานศึกษา ที่

มีความทับซ้อน เป็นกรรมการ/ ผู้เชี่ยวชาญการประกันคุณภาพหรือการเรียนการสอน ทำหน้าที่ กรรมการและเลขานุการ)

2.3 ประสบการณ์การประเมินที่ผ่านมา

2.4 ความเชี่ยวชาญตามบริบทของสถานศึกษา (การบริหาร/การสอน/วัดและประเมิน/ระดับชั้นที่เปิดสอน/ระบบประกันภายในของสถานศึกษา ฯลฯ

2.5 สิทธิการประเมินของผู้ประเมิน ไม่เกินปีงบประมาณละ 2 แห่ง

2.6 พื้นที่ที่ผู้ประเมินสะดวกปฏิบัติงานประเมินตามลำดับ

2.7 ช่วงระยะที่ผู้ประเมินสะดวกปฏิบัติงานประเมิน

2.8 ผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น เช่น เพศ ประวัติอาชญากรรม ประวัติการทำงาน ประวัติการรับงาน ฯลฯ

3. เงื่อนไขของ สมศ. ระบบ AQA มีข้อมูลของสถานศึกษาที่เชื่อมโยงมาจากหน่วยงานต้นสังกัด

โดย ภาพอ. จัดทำรายละเอียดยกร่างคณะผู้ประเมินเพื่อขอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการ กพอ. แล้วเสนอผู้อำนวยการ สมศ. พิจารณออนุมัติรายชื่อคณะผู้ประเมินภายนอกตามรายชื่อสถานศึกษาและอนุมัติงบประมาณสำหรับการประเมินผ่านระบบ AQA ต่อไป

การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา

การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ ระดับอุดมศึกษา มีการเชื่อมโยงกับระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ไม่เน้นการทำงานเอกสาร แต่นำระบบสารสนเทศเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก (AQA) มาขับเคลื่อนการดำเนินงาน ลดวันในการตรวจเยี่ยม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง และเรียบง่าย

ด้าน องค์ประกอบและประเด็นการพิจารณาของกรอบแนวการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ สามารถใช้กับการประเมินคุณภาพภายในที่ออกแบบตามบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้และใช้ต่อยอดผลการประเมินในเชิงบวก สถานศึกษาทุกแห่งรับการประเมินคุณภาพภายนอกเพื่อรับรองมาตรฐานตามกฎหมายกำหนด นำข้อเสนอแนะจากการประเมินไปพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา และเป็นการคุ้มครองผู้เรียนให้ได้เข้าศึกษาในสถานศึกษาที่ได้มาตรฐาน ทั้งนี้สถานศึกษาที่มีศักยภาพสามารถสมัครรับการประเมินคุณภาพในระดับสูงขึ้นเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาระดับสากล

แนวปฏิบัติของสถานศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมการประเมินคุณภาพภายนอก

1. ควรมีการวางแผนการประเมิน โดยกำหนดผู้รับผิดชอบหรือคณะทำงานที่เกี่ยวข้อง
2. ทำการประเมินตนเองดูว่าในสถานะที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง อาทิ มีอะไรที่เป็นแนวปฏิบัติหรือนวัตกรรมที่ดี/เป็นเลิศบ้างหรือไม่ ผลการดำเนินงานตามบริบทของสถานศึกษาอยู่ในระดับใด จะต้องดำเนินการอย่างไรจึงได้มาตรฐาน และทำอย่างไรจะพัฒนาสถาบันสู่ความเป็นเลิศในทุกภารกิจ อัตลักษณ์ของสถานศึกษา และมีคุณภาพระดับสากล เป็นต้น
3. ควรมีการวิเคราะห์สาเหตุของความไม่สอดคล้องหรือปัญหา และกำหนดแนวทางในการแก้ไข
4. ผู้บริหารได้รับทราบถึงสถานภาพและร่วมมือในการปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่บกพร่อง
5. การบันทึกข้อมูลจัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ข้อมูลเบื้องต้น (CDS) และเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องในระบบ CHEQA Online ของ สกอ. ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกประเด็น

6. กรณีมีการลงพื้นที่ตรวจเยี่ยม ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะผู้ประเมินภายนอกตามกำหนดการ ทั้งนี้ควรมีการเตรียมนำเสนอรายงานการดำเนินงานประกันคุณภาพของสถานศึกษาโดยผู้บริหาร เปิดโอกาสให้ผู้ประเมินซักถาม หากมีข้อมูลที่คณะผู้ประเมินภายนอก ต้องการเพิ่มเติมให้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการดำเนินการต่อไป
7. หลังการประเมิน เมื่อรับรายงานผลการประเมินภายนอกแล้ว ผู้บริหาร อาจารย์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมจัดทำแผนพัฒนาของสถาบัน การนำแผนไปถ่ายทอดสู่การปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาของประเทศ